

## Nekateri problemi organiziranja in delovanja delegatskega sistema v SIS družbenih dejavnosti

Skupščina občine in njeni ustrezni upravni organi spremljajo in si prizadevajo za razvoj delegatskega sistema in odnosov na področju SIS družbenih dejavnosti. Pri tem upoštevajo pripombe in pobude delegacij temeljnih samoupravnih organizacij in skupnosti, ugotovitve in zaključke družbenopolitičnih organizacij v zvezi z razvojem delegatskega sistema in uveljavljanjem delegatskih odnosov v SIS družbenih dejavnosti in iz dela skupščin samoupravnih interesnih skupnosti ter njihovih organov. Kljub temu, da so določene ugotovitve in usmeritve ob spremljanju in proučevanju delegatskega sistema v samoupravnih interesnih skupnostih še vedno aktualne, se je skupščina občine odločila, da v prvem letu tega mandatnega obdobja analizira delovanje delegatskega sistema v SIS, ugotovi slabosti in vzroke zanje ter spodbudi vse družbene subjekte k aktivnosti za njegovo nadaljnjo krepitev na osnovi predloženega gradiva, razprave in sprejetih dogovorov.

Temeljna ugotovitev proučevanja sedanjih razmer razvoja in uveljavljenosti delegatskega sistema in odnosov v SIS družbenih dejavnosti je izkazan določen napredek. Ta pa je odvisen predvsem od položaja delegacij temeljnih samoupravnih organizacij in skupnosti ter razvitosti samoupravnega sistema in samoupravnih odnosov v teh sredinah, kakor tudi od aktivnosti družbenopolitičnih organizacij. Pri tem je pomembna notranja razvitost delegatskih odnosov v teh sredinah oz. v kolikšni meri lahko delavci v OZD in delovni ljudje ter občani v KS dejansko uveljavljajo svoje interese prek delegacij in delegatov v skupščinah SIS družbenih dejavnosti.

Na območju občine je ustanovljenih v skladu z ustreznimi zakonodajo 9 SIS družbenih dejavnosti ter enota skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Na osnovi samoupravnih sporazumov o ustanovitvi, ki so temeljni akti za delovanje navedenih SIS, je 7 SIS organiziranih dvodomno, zaposlovanje in socialno varstvo pa enodomno. Skupščine imajo oblikovanih 55 odborov in komisij kot skupne delovne organe uporabnikov in izvajalcev. Ustreznemu zakonu o volitvah in delegiranju so skupščine v letu 1982 po dvofaznem postopku oblikovale in sprejele sklepe o ustanovitvi 346 konferenc delegacij (273 v gospodarstvu in 73 v negospodarstvu). Te konference so organizirane v 154 OZD, ki so dogovorjene kot nosilci konferenc delegacij (123 v gospodarstvu in 31 v negospodarstvu). K temu moramo prišteti še temeljne delegacije iz 31 krajevnih skupnosti.

Na osnovi zbranih pristopnih izjav ugotavljamo, da se številne konference niso konstituirale tako, kot zahteva zakon, in sicer, da delegacije, ki se povezujejo v konferenco, sprejmejo sporazum o oblikovanju konference in sklep o pristopu h konferenci. S tem v zvezi opozarjamo, da komite za družbene dejavnosti ni dobil kljub večkratnim pozivom niti 10% od podpisanih sporazumov o oblikovanju konferenc in sklepov o pristopu h konferencam delegacij. Prav tako ne razpolagamo s stalnim in konkretnim pregledom nad delovanjem konferenc delegacij v OZD in s tem, kakšna je njihova povezanost s samoupravnimi organi, strokovnimi službami, poslovodnimi organi in vodstvi družbenopolitičnih organizacij. Ugotovitve, ki so s tem v zvezi navedene v gradivu, so rezultat aktivnosti, ki jih je vodil pripravljalec gradiva, ne pa rezultat stalnega in sprotnega informiranja s strani nosilcev konferenc delegacij.

Vseh temeljnih delegacij je v občini 640, od tega:

- posebnih: 154 v OZD in 148 v KS,
- združenih: 97 v OZD in 44 v KS,
- splošnih: 134 v OZD; v KS ni splošnih delegacij.

### I. RAZVOJ SAMOUPRAVNIH ODNOSOV

#### 1. Svobodna menjava dela:

Razvoj samoupravnih odnosov na področju družbenih dejavnosti kaže na določen napredek, ki temelji na uveljavljanju svobodne menjave dela kot samoupravnega dohodkovnega povezovanja materialne proizvodnje in družbenih dejavnosti v enotnem sistemu združenega dela. Izkušnje tudi kažejo, da smo z dosedanjimi prizadevanji dosegli določene pozitivne rezultate pri ustvarjanju organizacijsko-institucionalnih in drugih pogojev za uresničevanje svobodne menjave dela, ter da so se začeli tudi vsebinsko razvijati družbenoekonomski odnosi na teh temeljih. Vendar pa

doseženi rezultati niso v sorazmerju s tistimi, kar smo želeli doseči s samoupravno preobrazbo družbenih dejavnosti in z vzpostavitvijo s ustavo določenih odnosov med materialno proizvodnjo in družbenimi dejavnostmi. Kljub nedvomnemu napredku v procesu družbene preobrazbe teh odnosov se sorazmerno počasi spreminja samoupravni položaj glavnih subjektov svobodne menjave dela oz. ostajajo v novih organizacijskih oblikah stari družbenoekonomski odnosi. Delavci v TOZD materialne proizvodnje in delovni ljudje in občani v krajevnih skupnostih — vsi kot uporabniki storitev — še vedno niso postali odločilni subjekti niti pri določanju skupnih potreb, glede njihovega obsega (po vrsti, obsegu, kakovosti in načinu zadovoljevanja) in pri odločanju o potrebnih sredstvih (o višini, načinu in času izločanja teh sredstev ter pogojih uporabe). Po drugi strani pa tudi delavci v TOZD družbenih dejavnosti — izvajalci storitev — še vedno ne uresničujejo v celoti svojega z ustavo opredeljenega položaja. Še vedno namreč niso v takšnem položaju, da dejansko odločajo o pogojih pridobivanja svojega dohodka in s tem izenačijo svoj družbenoekonomski položaj s položajem, ki ga imajo delavci v materialni proizvodnji.

Pri oceni razvoja svobodne menjave dela v družbenih dejavnostih se pogosto slišijo neutemeljene kritike sistema samoupravnega interesnega organiziranja, z namenom, da bi onemogočile uresničevanje tega načela; namesto, da bi analizirali in kritizirali odstopanja v praksi in da bi te ocene temeljile na analizi celotnega razvoja socialističnega samoupravljanja.

V razvoju družbenih dejavnosti so ukrepi ekonomske politike in administrativne intervencije organov družbenopolitičnih skupnosti delovali mnogokrat v bistvu antistabilizacijsko. Poskusi, da bi z omejevanjem sredstev za družbene dejavnosti (praviloma glede na porabo v prejšnjem letu) zagotovili razširitev materialne osnove dela TOZD v gospodarstvu, so ovirali razvoj teh dejavnosti. Nenehno smo jih obravnavali samo kot porabo, ne pa kot bistven pogoj za napredek proizvodnje in družbe. Taki ukrepi so običajno omejitveni, linearni in neselektivni. Zato ne prispevajo k dejanskemu reševanju problemov, saj praviloma ne temeljijo na dolgoročni razvojni politiki. Tako se tudi dogaja, da pogosto ne dosegajo zastavljenih ciljev. Taki ukrepi namreč omogočajo, da vse poteka tako kot prej, vendar na nekoliko nižji materialni ravni oz. pri nižjem življenjskem standardu.

Premalo razvita je še vedno svobodna menjava dela skozi neposredno menjavo dela, pa tudi v samoupravnih interesnih skupnostih. Za področje neposredne menjave dela velja načelna ugotovitev, da je med uporabniki prešlabo poznavanje razsežnosti in vsebinskih možnosti te menjave. To je opazno predvsem pri določenih dejavnostih v krajevnih skupnostih (kultura, telesna kultura, vzgoja in izobraževanje). Vzrok temu pa je tudi koncentracija sredstev v okviru samoupravnih interesnih skupnosti, kar je nenehno zoževalo prostor za to, da bi združeno delo lahko zadovoljevalo svoje potrebe s svobodno menjavo dela v večji meri v odnosih neposrednega združevanja dela in sredstev. Brez dvoma take potrebe in interesi obstajajo med uporabniki, sorazmerno slabo pa so izkoriščene zakonske možnosti. Enako velja za sodelovanje posameznih SIS družbenih dejavnosti pri oblikovanju skupnih programov (npr. domala celo področje »mejnih dejavnosti« → možnost oblikovanja skupnih organov).

Tudi v skupščinah SIS je premalo prisotno soočenje interesov, usklajevanje in dogovarjanje med uporabniki in izvajalci med zboroma na samih zasedanjih, še manj pa v pripravi dokumentov ter njihovi obravnavi v organih skupščin SIS. Dejansko še vedno v veliki meri vodijo usklajevanje delavci strokovnih služb SIS, pa tudi neformalne koordinacije, upravni organi in družbenopolitične organizacije.

Mnogo utemeljenih pripomb je naslovljeno na uresničevanje svobodne menjave dela po samoupravnih interesnih skupnostih glede oblikovanja programov storitev in njihovega finančnega ovrednotenja, ki ga dogovarjamo in izvajamo v okviru mesta. Med delegati je prisotna ocena, da v delegatskih organih v občini (temeljne sredine, organi in skupščine SIS) ni dovolj možnosti za vplivanje in odločanje pri oblikovanju programov mestnih SIS. S tem v zvezi predstavlja poseben problem priprava gradiva in še posebej prikaz vsebinsko-programskih in finančnih deležev, ki odpadejo na posamezno SIS občine v okviru mesta. Prav tako je izredno malo možnosti za upoštevanje posameznih delnih in lokalnih interesov in temeljnih sredin, ki sicer niso upoštevani v občinskih programih. Na to se navezuje tudi ocena sprejemanja pobud iz OZD in KS, ker so organi skupščin SIS (torej delegati izvajalci in uporabniki) še premalo odzivni za pobude in prav gotovo pa to velja v veliki meri za strokovne službe SIS. Ob upoštevanju dejstva, da je še vedno prenekateri pobuda naslovljena na zboru DPS (čeprav sodi na ustrezno SIS) vsekakor velja ugotoviti, da je pretežna večina delegatskih pobud ožje opredeljena. To je sicer povsem razumljivo, vendar nemalokrat nosilci teh pobud stežka spoznajo, da med številnimi realnimi drugimi potrebami ne more biti upoštevana tudi njihova.

V celoti pa moramo poudariti, da prisotne družbenoekonomske težave nikakor ne smejo predstavljati vzroka ali izgovora za manjšo stopnjo razvijanja svobodne menjave dela v katerikoli obliki. Potrebno je iskati nove rešitve, ki bodo izhajale iz realno ustvarjenega dohodka materialne proizvodnje. Ta mora predstavljati tudi realno mejo pri oblikovanju programov svobodne menjave dela na področju družbenih dejavnosti. Hkrati pa je potrebno na posameznih področjih družbenih dejavnosti bolj jasno določiti prednostne naloge, ki bodo upoštevale minimalne potrebe po obsegu in kakovosti, kakor tudi dogovorjene ali na podlagi zakona določene. Nikakor pa ne smemo dopustiti oz. pristati na zmanjševanje samoupravnih odnosov na tem področju, ker bi s tem avtomatično zmanjševali odločanje delavcev v združenem delu in delovnih ljudi in občanov v krajevnih skupnostih, krepilo pa bi se administriranje, vloga države in ustreznih organov ter strokovnih služb na vseh nivojih prek z ustavo in zakoni opredeljenih pristojnosti.

## 2. Planiranje

Planiranje kot izredno pomemben instrument za uresničevanje svobodne menjave dela še vedno ni dovolj uveljavljeno, da bi se lahko zagotovilo odločilen vpliv delavcev in delovnih ljudi pri opredeljevanju in odločanju o skupnih potrebah ter sredstvih za njihovo zadovoljevanje. Poseben problem pri planiranju skupnih potreb in uresničevanju svobodne menjave dela predstavlja dejstvo, da so nekateri deli programov in pravice razširjene izven materialnih možnosti. Prav tako je opazno, da uporabniki in izvajalci storitev ne sodelujejo dovolj pri preverjanju bistvenih elementov, ki zadevajo: obseg, vsebino, način in pogoje zadovoljevanja skupnih potreb ter možnosti materialne proizvodnje in družbenih dejavnosti v tem pogledu. Posledica tega je med drugim tudi administrativno omejevanje sredstev, namenjenih za zadovoljevanje skupnih potreb družbenih dejavnosti. To otežuje uresničevanje ožjih interesov posameznih sredin in s tem zmanjšuje uresničevanje neposredne menjave dela, ki jo zakon opredeljuje v odnosih svobodne menjave dela na prvem mestu. Tako temelji svobodna menjava dela v SIS še v veliki meri na elementih proračunske logike pri zbiranju potrebnih sredstev za zadovoljevanje interesov na področju družbenih dejavnosti. Navedeno razumevanje in uresničevanje svobodne menjave dela in delovanja samoupravnih interesnih skupnosti pa le te lahko spreminja v poslednice v razpolaganju z velikimi družbenimi sredstvi. Ta se oblikujejo z obveznimi prispevki združenega dela, kar je v bistvu element parafiskalnih odnosov. Zagotavljanje sredstev za skupne potrebe s prispevnimi stopnjami, ki temeljijo v glavnem na ustaljenih in vnaprej določenih velikostih, ne nudi delavcem v združenem delu in delovnim ljudem in občanom v krajevni skupnosti dovolj možnosti za samostojno in odgovorno določanje skupnih potreb ter združevanje sredstev za njihovo uresničevanje. S tem v zvezi omenjamo številne pripombe delegatov KS in OZD glede neustreznosti postopka sprejemanja letnih načrtov in prispevnih stopenj, ki se nanašajo na doslednejše upoštevanje zakonske opredelitve o tem, kdo sprejema in potrjuje spremembe prispevnih stopenj (62. člen zakona o osnovah svobodne menjave dela). Današnji postopek sprejemanja letnih načrtov in prispevnih stopenj praktično onemogoča neposredno vključevanje delavcev, delovnih ljudi in občanov. Zato je potrebno doslednejše uresničevati zakonska določila, hkrati pa tudi poenostaviti delovne postopke pri obravnavi in sprejemanju letnih načrtov in prispevnih stopenj. Tako bi morali z letnimi programi (ne pa z letnimi samoupravnimi sporazumi) popravljati letne zneske sredstev oz. pogoje za zadovoljevanje skupnih potreb zaradi tekočih sprememb pri rasti cen in drugih elementov, ki ne vplivajo bistveno na možnosti za uresničevanje sprejetih sporazumov. V tem primeru ne bi bilo potrebno stalno obnavljati celotnega postopka sprejemanja srednjeročnega sporazuma o osnovah plana posameznih SIS. S tem bi prispevali k racionalizaciji in poenostavitvi planiranja na tem področju.

Na to se navezuje načrtovanje dela v posameznih SIS in njihovih strokovnih službah. Glede tega moramo ugotoviti, da kljub doseženim pozitivnim premikom stanje še ni zadovoljivo. To velja za stanje znotraj posameznih SIS in njihovih organov, kakor tudi pri povezovanju z istovrstnimi SIS v mestu in republiki. Povsem nedorečeno pa je kljub izredni pomembnosti to področje dela pri povezovanju različnih SIS družbenih dejavnosti. Podobna neuskkljenost je prisotna na področju družbenih dejavnosti tudi do ostalega dela v skupščinskem sistemu in družbenopolitičnih organizacijah. Določeni uspehi v zadnjem obdobju samo potrjujejo pomembnost tega povezovanja in usklajevanja.

## 3. Delegatski sistem in delegatski odnosi

V problematiko uresničevanja delegatskih odnosov v SIS družbenih dejavnosti prav gotovo sodi predvsem uresničevanje dele-

gatskih pravic in dolžnosti. S tem v zvezi lahko sicer ugotovimo, da so bile vse skupščine v tem mandatnem obdobju sklepčne. Žal pa je številčna prisotnost delegatov sorazmerno nizka in celo v upadanju (v poprečju 63,7% prisotnost). Seje posameznih odborov in komisij skupščin SIS so občasno celo nesklepčne, vendar tudi ob manjšem številu prisotnih članov delujejo. V sicer številnejših delegatskih razpravah v SIS še vedno prevladujejo stališča delegatov izvajalcev. Premalo pa je delegatskih pobud in vsebinskih razprav iz vrst delegatov uporabnikov. Število predlogov za obravnavo na zasedanju skupščin ali njihovih organov je iz temeljnih sredin zelo majhno, iz vrst uporabnikov pa jih domala ni. Ocenjujemo, da se organi skupščin SIS še premalo vključujejo v pravo gradiv za skupščine in v spremljanje celotnega področja dejavnosti posamezne SIS. Zato uvodne obrazložitve iz njihovega področja dela praviloma podajajo na zasedanjih skupščin delavci strokovnih služb ali upravnih organov.

Delegacije in konference delegacij se pri svojem delu soočajo z vrsto težav. Tako ne opravljajo v zadostni meri funkcije povezovalnega člena med temeljnimi samoupravnimi organizacijami in skupnostmi ter skupščinami SIS. Takšno stanje je posledica nerazumevanja vloge delegacij samoupravnih organov in konferenc delegacij kot oblike odločanja delovnih ljudi in občanov. V mnogih temeljnih samoupravnih organizacijah in skupnostih delegacije še vedno ne upoštevajo kot enega od samoupravnih organov. Zato delegacije pogosto niso seznanjene s stanjem in razmerami v svojem delovnem okolju, pa tudi ne z razmerami v občini in mestu. Tako stanje ustreza tistim poslovnim organom in strokovnim službam, ki skušajo še marsikatero vprašanje reševati ali pa jih tudi v resnici rešujejo mimo delegatskega sistema. Težave nastajajo, ker delegacije in konference delegacij nimajo dovolj pomoči in podpore s strani strokovnih služb, individualnih poslovnih organov in sindikata v združenem delu oz. samoupravnih organov in SZDL v KS.

Marsikatera delegacija v temeljnih sredinah je nesklepčna. Zaskrbljujoča pa je nesklepčnost pa tudi udeležba določene števila konferenc delegacij v SIS. Delegacije v OZD in KS še vedno premalo sodelujejo z ostalimi delegacijami na področjih družbenih dejavnosti in s temeljnimi delegacijami za zbora DPS ter drugimi samoupravnimi organi v združenem delu in KS. Slabost pri delu konferenc delegacij pa je tudi, da zaradi neaktivnosti temeljnih delegacij često prevzemajo funkcijo delegacij, kar otežuje izražanje interesov delavcev v TOZD. Iz pregleda udeležbe na zasedanjih skupščin SIS izhaja, da gre v večini primerov za odsotnost istih sredin, kjer se delegacije in konference delegacij ne sestajajo. Tako so delegati konference delegacij delovnih ljudi, ki sami opravljajo obrtno ali drugo podobno dejavnost in pri njih zaposleni delavci, bili prisotni na dosedanjih 32. zasedanjih zborov uporabnikov skupščin SIS le v dveh primerih. Slaba pa je tudi prisotnost naslednjih nosilcev konferenc delegacij: ABC Drogerija, DSSS; Avtomontaža Tovarna; Avtomontaža DSSS; Galant proizvodnja; Slovenija avto Zastava, DSSS; LB Gospodarska banka, Ekspozitura Šiška; VVO Koseze med uporabniki in med izvajalci: Integral (SIS raziskovanje), Muzej ljudske revolucije (SIS kultura), Klinični center, TOZD kirurška služba (SIS zdravstvo), občinski odbor Rdečega križa, OŠ F. Bukovec, OŠ H. Smrekar in VVO Koseze (SIS otroško varstvo). Glede na število pripomb pa je očitno pomemben vzrok za težave tudi neustrezna sestava nekaterih konferenc delegacij.

Med drugimi vzroki velja omeniti neustrezno kadrovanje in usposobljenost delegatov, s tem pa tudi osnovno motivacijo za delo v delegatskem sistemu. Problem premajhne motiviranosti delegatov zlasti izhaja iz preslabe strokovne usposobljenosti, pre slabega poznavanja problematike, občutka nemoči in dejstva, da delegati pogosto le formalno potrjujejo odločitve, ki so v bistvu že vnaprej pripravljene in je težko uveljavljati drugačna stališča. Zato delegati težko ustvarjalno delujejo in uveljavljajo drugačne pobude in poglede na urejevanje določenih vprašanj.

Vzroke za slabo sklepčnost konferenc delegacij pa gre iskati poleg že omenjene neustrezne sestave konferenc delegacij in njihove velikosti tudi v strokovno administrativnih pogojih za delo, preobširnih in težko razumljivih gradivih, obravnava preveč splošne in od temeljnih sredin odmaknjene problematike, razdrobljenosti pri sklicevanju skupščin SIS in nerazumevanju vloge ter funkcije konference delegacij kot oblike in metode dela. S tem v zvezi ugotavljamo, da se vse prepočasi uveljavljajo konference delegacij tudi kot oblika širokega ustvarjalnega dialoga različnih družbenih subjektov in uresničevanja različnih interesov ob prisotnosti delegatov vseh zainteresiranih OZD, delegatov občanov, predstavnikov DPO, strokovnih in znanstvenih institucij in drugih subjektivnih sil. V tem okviru bi bilo potrebno v večji meri krepiti uveljavljanje problemskih konferenc, v katerih se povezujejo neposredno zainteresirani samoupravni in družbeni subjekti pri oblikovanju svojih stališč na posameznih področjih družbenih dejavnosti.

#### 4. Kadrovska problematika

Že omenjena neustrezna vrednotenja SIS družbenih dejavnosti se potrjujejo tudi na področju kadrovanja. Praksa kaže, da pride kadrovanje za delegacije in organe SIS »na vrsto« potem, ko smo zapolnili kadrovske potrebe v samoupravnih organih, temeljnih delegacijah za zbornice DPS in organih DPO. S kadrovsko strukturo v SIS družbenih dejavnosti ne moremo biti zadovoljni. Tu ne gre zgolj za kvalifikacijsko in starostno strukturo (čeprav le-ti elementi v precejšnji meri vplivajo na delo organov skupščin SIS, o katerih smo že govorili); temveč za načelno vprašanje zainteresiranosti za delo v delegatskem sistemu in tudi za že omenjeno motiviranost delegatov. Prav tako velja ugotoviti, da je bilo kadrovanje za delegacije in organe SIS, ki je potekalo predvsem v okviru sindikata in SZDL, v nekaterih sredinah premalo odgovorno. Tudi v tem so razlogi za nesklepčnost in neaktivnost delegacij, konferenc delegacij in nekaterih organov skupščin SIS. Menimo, da bi bili problemi manjši, če bi nam uspelo v delo odborov in komisij skupščin SIS vključiti v večji meri kot sicer nekatere člane dosežanih izvršnih odborov. Izkušnje teh delegatov bi bile zelo dobrodošle. V nekaterih primerih nastopajo problemi celo v vodstvih SIS (raziskovanje, telesna kultura).

#### 5. Normativna problematika

Eno od najpomembnejših vprašanj v razvoju družbenih dejavnosti je sistem upravljanja tega razvoja. Ta je v bistvu še večplasten, saj vsebuje elemente samoupravljanja, administriranja, trga in voluntarizma. Na področju razvoja zakonske in samoupravne regulative smo ta problem skušali rešiti. Žal pa smo hkrati s tem dobili preveč zakonskih in drugih samoupravnih aktov in s tem celotno področje družbenih dejavnosti obremenili s preobsežno institucionalizacijo. Evidenca sprejetih samoupravnih aktov v SIS kaže, da imamo v SIS prek 130 raznih SAS in več kot 20 družbenih dogovorov. To tudi otežuje enostavne in neposredne povezave med subjekti na področju družbenih dejavnosti v vsebinskem in organizacijskem smislu. V obstoječih samoupravnih aktih skupščin SIS niso dovolj vsebovane značilnosti in posebnosti posameznih SIS. To predvsem velja za uveljavljanje vloge zbora uporabnikov oz. izvajalcev. Odnosi med uporabniki in izvajalci in njihova samostojnost v obeh zborih ter v skupščinah SIS je še nedorečena. To velja zlasti glede uveljavljenosti sporazumevanja in usklajevanja interesov med obema zboroma pri doseganju najustreznejših rešitev. Niso namreč izjemni primeri preglasovanja med zboroma ali celo znotraj posameznega zbora.

V postopkih obravnavanja in sprejemanja gradiv je uporabljen praviloma enofazni postopek. To je prisotno tudi na temeljnih področjih dela, kot so vsebinski in finančni programi skupščin SIS. S tem se otežuje organiziranje poglobljenih razprav v združenem delu in krajevnih skupnostih (npr. aktivnosti v javni razpravi o planskih dokumentih SIS v letu 1982). Predsedstva skupščin bi morala delovati bolj kot sedaj kot koordinativni in ne več kot izvršilni organi skupščine SIS. Doseganje delo teh organov namreč kaže, da tega še nismo docela uresničili, vendar pa tak način dela zahteva izrazito aktivne in strokovno usposobljene odbore in komisije v vsaki SIS. Hkrati pa pomeni tak način delovanja, kjer predsedstva nimajo izvršilnih pristojnosti, bistveno večje obremenjevanje dnevnih redov in tudi večje število sej skupščin SIS. To pa je v nasprotju z utemeljenimi zahtevami združenega dela in KS po manjšem številu sej skupščin SIS.

Poseben problem v delegatskem sistemu predstavlja položaj tistih OZD oz. TOZD, ki skladno s pozitivno zakonodajo zaradi majhnega števila zaposlenih (do 30) ne oblikujejo delegacij, temveč predstavljajo interese te sredine vsi zaposleni delavci. Z vključevanjem teh sredin, ki se zaradi lastnega delovnega procesa bistveno težje vključujejo v delegatski sistem, se moramo resneje spoprijeti.

#### II. STROKOVNA IN ADMINISTRATIVNO TEHNIČNA DELA

Na osnovi družbenih usmeritev in sprejetih dogovorov opravljajo poglobljen del strokovnih del za 9 SIS družbenih dejavnosti občine ustrezne 4 samostojne strokovne službe na nivoju mesta. Pri komiteju za družbene dejavnosti skupščine občine deluje na osnovi samoupravnega sporazuma med KDD in 9 SIS družbenih dejavnosti enota, ki opravlja določena strokovna in administrativna tehnična dela predvsem za izvajanje delegatskega sistema v SIS družbenih dejavnosti občine. Od številnih ugotovitev in značilnosti na področju strokovnega in administrativno tehničnega dela omenjamo naslednje ugotovitve in pripombe:

— gradiva so preobsežna, ozko strokovno napisana, v finančnih pokazateljih mnogokrat ni primerjave; tekoče/minulost leto v znesku in odstotku, v prikazu programov mestnih SIS ni razviden strukturni prispevek občin in njegova namembnost, gradivo se ne

odpošila pravočasno in v premajhnem številu izvodov, v fazi obravnave že dostavljenega gradiva prihaja večkrat do bistvenih vsebinskih sprememb, delegati niso seznanjeni s sprejetimi dogovori na zasedanjih skupščin SIS zaradi dostave zapisnikov šele z gradivom za naslednji sklic skupščine. Skratka, osnovni problem na tem področju predstavlja za delegate vsebinska priprava, način ter roki dostave gradiva.

Ob določenih rešitvah že prej nakazanih problemov ter z ustreznimi družbenopolitično akcijo v občini in na nivoju mesta je možno z načrtovanjem in usklajevanjem organizacije dela strokovnih služb SIS občine in mesta ter v povezavi s pristojnimi upravnimi organi družbenopolitičnih skupnosti občine in mesta pretežno število zgoraj prikazanih problemov razrešiti. S tem pa bi vsebinsko neposredno prispevali k boljšim pogojem za delo delegatov in s tem tudi k boljši vsebini dela pri nadaljnjem razvoju samoupravnih odnosov na področju SIS družbenih dejavnosti.

V zaključku pričujočega prikaza nekaterih problemov organiziranja in delovanja delegatskega sistema v SIS družbenih dejavnosti je potrebno opozoriti, da je bil osnovni namen predstaviti zgolj najbolj pereče probleme na tem področju. Pri tem smo izhajali iz: analize prisotnosti delegatov nosilcev konferenc delegacij v združenem delu in delegatov KS na zasedanjih skupščin SIS, dalje analize vsebine dnevnih redov in obravnavanje tematike ter sklepnosti posameznih zasedanj skupščin SIS in njihovih organov, analize mreže nosilcev konferenc delegacij za 9 SIS družbenih dejavnosti v združenem delu na področju gospodarstva in negospodarstva, dalje iz zaključkov razgovorov s predstavniki nosilcev konferenc delegacij v vodstvi skupščin SIS in s strokovnimi službami v občini ter na nivoju mesta ter iz razprav in sprejetih dogovorov, ki so bile o tej problematiki vodene v družbenopolitičnih organizacijah in njihovih organih v občini in mestu. Sestavni del gradiva so tudi predlogi pobud in usmeritev, ki so smiselno in vsebinsko medsebojno povezane. Tako je mogoče pomembnejše rezultate nadaljnjega razvoja delegatskega sistema SIS družbenih dejavnosti, s tem pa tudi razvoja družbenoekonomskih odnosov na tem področju, pričakovati le ob sočasnem in celovitem uresničevanju predlaganih pobud in usmeritev.

#### PREDLOG POBUD IN USMERITEV

1. V samoupravnih interesnih skupnostih je potrebno izdelati ustvarjalno in kritično oceno izvajanja svobodne menjave dela v posameznih SIS in predlog usmeritve aktivnosti na podlagi obstoječih družbenoekonomskih in političnih razmer za leto 1984.

**Nosilec:** vodstva SIS (strokovne podlage za pripravo ocen izdelajo ustrezne službe SIS mesta v sodelovanju z enoto SIS pri KDD).

**Rok:** 1. 9. 1983 (izdelava ocene), 1. 10. 1983 — obravnava ocene in predloga usmeritve.

2. Potrebno je zagotoviti, da bodo strokovne službe OZD odgovorne za pripravo določenih pojasnil in stališč v temeljnih delegacijah in konferencah delegacij v zvezi z delegatskim gradivom.

**Nosilec:** vodstva samoupravnih organov in poslovodni organi, DPO v OZD in KS ter v občini.

**Rok:** stalna naloga.

3. Izvesti je treba postopek kadrovskih dopolnitev posameznih organov skupščin SIS družbenih dejavnosti.

**Nosilec:** ustrezni organi skupščin SIS, sindikata in SZDL.

**Rok:** 1. 9. 1983.

4. Na osnovi pobud je treba proučiti sedanjo mrežo in sestavo konferenc delegacij ter jo racionalizirati tako, da bo čim bolj usklajena s sestavo konferenc delegacij za zbor združenega dela skupščine občine.

**Nosilec:** Vodstva SIS in ustrezni organi sindikata ter SZDL v sodelovanju z enoto SIS pri KDD.

**Rok:** 1. 7. 1983 (izdelava predloga); 15. 9. 1983 — sprejem predloga.

5. Vodstva SIS v občini so odgovorna za uskladitev enotnih rokov sklicevanja skupščin v občini in v mestu (predlog: 3 teden meseca, zasedanja občinskih SIS, 4. teden zasedanja mestnih SIS) ter temu ustrezno izdelati rokovnik priprave, tiskanja, odpošiljanja gradiv.

**Nosilec:** vodstva SIS, strokovni predlog izdelata enota SIS pri KDD v sodelovanju s strokovnimi službami SIS mesta in KO za družbene dejavnosti RK SZDL.

**Rok:** 15. 6. 1983 (izdelava predloga), 15. 7. 1983 — sprejem predloga.

6. Potrebno je izdelati enotno metodologijo spremljanja dela delegacij in konferenc delegacij ter medsebojno in povratno informiranje o njihovi aktivnosti pristojnih samoupravnih organov in organov DPO v OZD in KS.

**Nosilec:** vodstva SIS in strokovna služba v enoti pri KDD.

**Rok:** 1. 7. 1983.

7. Da bi dosegli razbremenjevanje dela samoupravnih organov skupščin SIS in da bi dosegli večjo možnost izražanja značilnosti posameznih področij družbenih dejavnosti s strani uporabnikov in izvajalcev, je potrebno ustrezno dopolniti samoupravne akte SIS.

**Nosilec:** vodstva SIS, komite za družbene dejavnosti in sekretariat za občno upravo.

**Rok:** 31. 12. 1983.

8. Opredeliti je potrebno enotno metodologijo priprave gradiv za SIS družbenih dejavnosti občin in mesta in sicer:

— izdelava povzetkov (1 kompet gradiva dobi vsaka KS, nosilec konference delegacij in strokovne službe OZD; 3 izvode povzetkov dobijo temeljne organizacije);

— izdelava variantnih predlogov;

— izdelava izvlečkov zapisnikov zasedanj skupščin SIS (s sprejetimi dogovori in sklepi ter opredeljenimi roki in nosilci), ki se dostavljajo v enem izvodu nosilcem konferenc delegacij in KS.

**Nosilec:** strokovne službe SIS občine in mesta.

**Rok:** 15. 9. 1983.

Ljubljana, april 1983

SKUPŠČINA OBČINE  
LJUBLJANA-ŠIŠKA

Komite za družbeno planiranje  
in gospodarstvo

## INFORMACIJA o OZD, ki poslujejo z izgubo ali na meji rentabilnosti

### A. Organizacije, ki so leto 1982 zaključile z izgubo

Z izgubo je v letu 1982 v občini Ljubljana-Šiška poslovalo 7 organizacij, vse s področja gospodarstva. Dosegle so 481.550.931 dinarjev izgube, kar predstavlja 68,85% vseh izgub v gospodarstvu Ljubljane. Od te izgube je nepokrite še 104.057.441 din oziroma 21,61%, medtem ko je to 75,97% vseh nepokritih izgub v Ljubljani. V OZD, ki so poslovale z izgubo, je bilo v občini Šiška zaposlenih 774 delavcev, kar je 25,39% zaposlenih v OZD, ki so v Ljubljani poslovale z izgubo.

Izgube predstavljajo 24% celotnega prihodka teh OZD, 66% dohodka in 2,3-krat presegajo del čistega dohodka, ki so ga v teh organizacijah namenili za osebne dohodke.

Tej izgubi iz poslovanja moramo prišteti še izgubo iz preteklih let v višini 13.744.911 din.

Največ izgub je na področju energetike (74,4%), ki je tudi vsa pokrita, nato na področju industrije (22,6%) in na področju raziskovalnega dela (2,5%).

**PETROL**, DO zemeljski plin — 341.703.732 din; vzroki so v obremenitvi z anuitetami. Po sanacijskem programu je bilo predvideno 410 milijonov izgube, po kasnejših ocenah pa celo 600 milijonov. Izguba je pokrita iz nepovratnih sredstev interesne skupnosti za nafto in plin.

**ENERGETIKA**, TOZD Plinarna — 12.965.713; izguba je nastala zaradi povečanih stroškov amortizacije. Izguba je pokrita iz lastnega rezervnega sklada in iz ostanka čistega dohodka na nivoju delovne organizacije.

**SAVSKE ELEKTRARNE**, TOZD Hidroelektrarna Medvode je izgubo v višini 3.699.066 din pokrila z zmanjšanjem obračunane amortizacije v skladu z zakonom. Vzroki so v nižjih tarifah električne energije, kot jih je skupščina ISE predlagala.

Izguba v višini 270.000 din je dosegel **DEKOR** — fina keramika, od katere je nepokritih še 143.841 din. Izguba je nastala zaradi zastarelih tehnoloških, proizvodnih in delovnih pogojev. Za krite izgube bodo zaposlili sklad skupnih rezerv gospodarstva. Problematiko nameravajo razrešiti z združitvijo v Mercator, DO Mednarodna trgovina, TOZD Stoklo.

Komite za družbeno planiranje in gospodarstvo smatra, da situacija v teh OZD ni posebej zaskrbljujoča, čeprav morajo tudi te organizacije aktivirati lastne sile za odpravo znotraj in z notranjimi ukrepi in rezervami vsaj omiliti stanje. Vzroki izgub v organizacijah s področja energetike so sistemskega značaja, medtem ko je Dekor našel pravo pot za premostitev nastalih težav.

Iskra, industrija sistemov za elektrovezve, TOZD Telefonski in telegrafski sistemi.

Ugotovljena izguba v višini 108.854.527 din pri 361.313.000 dinarjih celotnega prihodka je rezultat naslednjih osnovnih vzrokov:

— omejene možnosti uvoza so ovirale kompletiranje potrebnih prepromaterialov in s tem na eni strani povzročile diskontinuiran proizvodni proces, na drugi strani pa skokovito rast zalog nedokončane proizvodnje in surovin;

— prepočasno uvajanje novih izdelkov v proizvodnjo in neskladja med razvojno aktivnostjo in tehnološko aplikacijo razvitih izdelkov;

— padanje obsega proizvodnje za potrebe namenskega kupca se je nadaljevalo in je pomenilo ob kasnitvah dobav v preteklem obdobju tudi zmanjševanje naročil, zlasti novih projektov;

— razdrobljenost razvojnih programov in nesorazmerja med relativno velikimi razvojnimi stroški in tekočo ekonomiko temeljne organizacije združenega dela;

— nepravčasno in neusklanjano zagotavljanje osnovnega re-promateriala je povzročilo vezavo sredstev v zalogah, ki so dosegle svojo kritično točko v tretjem kvartalu 1982; kot posledica pa se le-te kažejo tudi ob zaključku poslovnega leta;

— nekontinuirano funkcioniranje proizvodnje; na eni strani kasnijo dobave pa že sklenjenih pogodbah in ni pravočasnega financiranja iz rednih prilivov, po drugi strani pa so v zalogah vezana ogromna denarna sredstva, kar je skupaj onemogočalo likvidnost temeljne organizacije združenega dela in zahtevalo najemanje izredno dragih kratkoročnih kreditov. Zaloge so v primerjavi z letom poprej porasle od 233 milijonov din na 350 milijonov din, obresti za kredite pa znašajo 43 milijonov din, kar je v precejšnji meri vplivalo na rentabilnost poslovanja temeljne organizacije združenega dela.

Delavci TOZD bodo skupaj s strokovnimi službami DO v zakonskem roku izdelali, oziroma dopolnili sanacijski načrt, v katerem naj bi podrobneje analizirali vzroke za nastalo izgubo in pripravili načrt ukrepov, potrebnih za saniranje temeljne organizacije združenega dela.

Za pokrivanje izgube so predvideni naslednji viri:

1. sredstva rezervnega sklada delovne organizacije	12.748.756,10 din
2. sredstva rezervnega sklada SOZD ISKRA	55.000.000,00 din
3. sredstva sklada skupnih rezerv gospodarstva občine Ljubljana-Šiška	41.205.771,36 din

PAP, TOZD Inštitut za raziskave in razvoj, TOZD Plastika in TOZD Trženje.

Izguba TOZD Trženje v višini 13.744.911 din izvira iz preteklih let in jo je ugotovila inšpekcija SDK ob naknadni kontroli poslovanja delovne organizacije Tehnocommerce, ki se je združila v PAP. Druge TOZD so izgubo pokrile iz lastnega rezervnega sklada.

TOZD Plastika je poslovala z izgubo 1.842.058 din, zaradi premajhnega obsega proizvodnje, katerega je povzročilo pomanjkanje surovin. Izgubo so druge TOZD pokrile iz lastnega rezervnega sklada.

TOZD Inštitut je uvedel sanacijski postopek. Od celotne izgube 12.965.713 din je ostalo nepokrito še 7.707.828 din, medtem ko so ostalo pokrile druge temeljne organizacije PAP.

Zaradi vseh nakopičenih problemov in neenotnosti glede načina reševanja problematike znotraj delovne organizacije je izvršni svet zahteval, da organizacija izdela kompleten sanacijski program. DO PAP je predložil izvršnemu svetu analizo in pripravo izhodiščnih predlogov ukrepov reševanja poslovne problematike, ki v posnetku ugotavlja organizacijske nedorečenosti in slabosti v organizaciji in nalaga vrsto nalog, ki bi jih bilo treba izvesti v letih 1983—1985. Ker bo po oceni komiteja za družbeno planiranje in gospodarstvo organizacija zašla v letu 1983 v hude likvidnostne in tudi poslovne težave (6 TOZD od 10 posluje na meji rentabilnosti) ter zaradi že nakopičenih problemov, je le-ta predlagal, da izvršni svet prouči možnost uvedbe ukrepa družbenega varstva.

### B. Organizacije, ki poslujejo na meji rentabilnosti

Za kriterij rentabilnosti uporabljamo kot kazalec razmerje med akumulacijo (del čistega dohodka za poslovni sklad, del čistega dohodka za rezervni sklad, del dohodka za pospešeno amortizacijo) in dohodkom. Organizacije, ki dosegajo manj kot 10% akumulacije v dohodku, štejemo med tiste, ki poslujejo na meji rentabilnosti in jim je potrebno posvetiti več pozornosti.

Po zaključnih računih za leto 1982 je poslovalo na meji rentabilnosti 66 OZD. Po izločitvi TOZD skupnega pomena (Donit, TOZD Komerčiala, TOZD Storitvene dejavnosti, LEK, TOZD Trženje, TOZD Inženiring, TOZD Invest servis) in OZD s posebnim statusom (Bayer Pharma, Prod, Zavarovalna skupnost Croatia, POZD Kanu), je dejansko poslovalo na meji rentabilnosti 55 OZD od skupno 202 gospodarskih organizacij združenega dela v občini, kar predstavlja 27%.